

Виявлення мистецтвознавчого і культурологічного аспектів, розкриття художньо-стильових особливостей розвитку художньої культури з її інтеграційними та диференційними тенденціями та «інтонаційним словником» епохи у процесі викладання дисциплін музично-теоретичного і музично-виконавського циклів дозволяє використовувати у педагогічному процесі інтегрований метод аналізу-інтерпретації, що допомагає студентам усвідомити значущість різновидів мистецтва в духовному розвитку особистості, впливає на формування їхньої ціннісно-особистісної сфери, художнього світогляду, мистецьких запитів і смаків, спонукає до творчого пошуку й самовияву в процесі художнього пізнання і творчості.

Література

1. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – К. : Знання України, 2004. – 804 с.
2. Библер В.С. На гранях логіки культури / В.С.Библер. – М.: Русское феноменологическое общество, 1997. – 440 с.
3. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Науково-методичний посібник. – К.: МАУП, 2000. – 312с.
4. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
5. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька : навчальний посібник / О. П. Рудницька. – К. : ТОВ “Інтерпроф”, 2002. – 270 с.
6. Щолокова О. П. Основи професійної підготовки майбутнього вчителя / О. П. Щолокова. – К., 1996. – 172 с.

УДК 372.878

В. І. Федоришин

ДІЯЛЬНІСНИЙ АСПЕКТ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

В статье рассматривается подготовка студентов институтов искусств к практической, самостоятельной работе. Раскрыты особенности творческой деятельности будущих учителей музыки в акмеологическом русле.

Ключевые слова: *будущий учитель музыки, практическая работа, акмеология, деятельный аспект, творческая самостоятельность.*

This article explains how to prepare students for the practical arts institutions, independent work. The features of the creative activity of the future music teachers in Akmeological way.

Keywords: *future music teacher, practical work, Psychology, energetic aspect creative independence.*

Реформування сучасної освіти неможливе без його духовного оновлення, відродження культурних традицій, орієнтації на духовні цінності. Це висуває нові вимоги до фахової підготовки вчителів музики, зокрема формування у них готовності здійснювати творчу самостійну діяльність у різних професійних напрямках.

Мета статті полягає в розкритті діяльнісного аспекту підготовки студентів інститутів мистецтв, що орієнтує їх на самостійну, акмеологічно-практичну роботу. Адже акмеологічна спрямованість передбачає орієнтацію на національні й професійні цінності, націлює та прогнозує майбутніх учителів музики на якісний результат продуктивної діяльності, виокремлення перспективних ідей (на базі отриманого досвіду).

Діяльнісний аспект підготовки майбутніх фахівців у самостійному, акмеологічно-практичному вимірі розглядали вчені: О.Анісімов, Є.Богданов, О.Бодальов, Н.Вишнякова, А.Гусєв, А.Деркач, В.Зазикін, А.Кириченко, Н.Кує, Н.Конюхов, Н.Корнієнко, Н.Кузьміна,

М.Кухарев, Л.Лаптев, А.Маркова, В.Михайловський, А.Огнев, С.Пальчевський, А.Реан, І.Семенов, А.Ситніков, С.Степанов, Ю.Синягін та ін. Такий підхід дає методологічні орієнтири для технологічної підготовки вчителя й стимулює його на шляху до успіху в професійній діяльності, до вершин педагогічної творчості.

Під час виявлення діяльнісного аспекту підготовки майбутнього фахівця ми спирались на принцип творчої самодіяльності С.Рубінштейна [4, 509], згідно якого суб'єкт в актах своєї самодіяльності не лише виявляється і проявляється, але й створюється та визначається. Діяльність завжди здійснюється на «певному внутрішньому та зовнішньому тлі, яке становить умови її перебігу, що прямо чи опосередковано впливають на процес діяльності» (В.Семиченко) [6, 123].

Дослідники Б.Ананьєв, П.Блонський, Л.Виготський, С.Гершунський, О.Леонт'єв, Б.Теплов стверджують, що діяльність як відображення об'єктивних творчих можливостей особистості є передумовою і самим процесом її розвитку. З позиції діяльнісного підходу акмеологічна орієнтація підготовки студентів – це сукупність прийомів і засобів дії, що дозволяють ефективно вирішувати завдання продуктивного особистісного розвитку для досягнення професіоналізму.

Наукові передумови вивчення даного феномена містяться в ґрунтовних працях психологів у галузі вивчення проблем активності особистості, її свободи, творчості, самодіяльності, тобто виявів суб'єктності людини (К.Абульханова-Славська, Л.Анциферова, С.Бубнова, С.Гончаров, М.Магомед-Емінов, Д. Леонт'єв, П.М'ясоїд та ін.). У розумінні творчої активності як провідного елемента діяльнісного аспекта, ми спираємось на концепцію Л. Анциферової, яка зауважує, що людина стає особистістю, коли активно і самостійно прокладає свій унікальний індивідуальний шлях.

Отже, діяльнісний аспект компонент передбачає активність та самостійність студентів, становлення їх професійних здібностей через формування певної структури особистості, особливістю якої є її внутрішня єдність. У особистості, для якої характерна наявність цієї якості, на думку Б.Теплова, розвивається чітка ієрархія мотивів, визначається творча спрямованість, чітке визначення мети й завдань, що відіграють роль «керуючих ідей» [7, 88]. Для його обґрунтування ми спирались на дослідження відомих сучасних науковців, які висвітлюють характер музичної діяльності, вирішують проблеми її творчої спрямованості у студентів (О.Апраксина, А.Болгарський, А.Козир, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Рудницька, О.Ростовський, С.Науменко, Ю.Цагареллі, О.Щолокова).

На думку О.Олексюк, «діяльність є одночасно умовою, метою і самим процесом актуалізації та розвитку особистості; особистість через діяльність організовує надходження досвіду, нагромадження якого веде до його впорядкування і структурування відповідно до потреб активності» [2, 179]. Л.Анциферова впевнено доводить, що особистість постійно знаходиться у пошуку і побудові тих видів діяльності, в яких повніше за все можуть проявитися і розвинути її унікальні можливості.

Розвиток активно-творчої діяльності майбутніх учителів музики розглядається вченими як інтегральна якість музиканта (Л.Остапенко); багатоаспектна діяльність, що має процесуальний характер і передбачає аналіз, синтез, узагальнення, на основі яких здійснюється виконання проблемних завдань (Г.Гарбар); можливий прояв творчої індивідуальності (І.Бобакова); як естетично-оцінна функція на різних етапах сприймання мистецтва та її творча реалізація у художньо-мистецькій практиці (О.Рудницька); умова самовдосконалення та самореалізації фахівця (Г.Падалка) і є гарантією успішного професійного становлення [3, 167].

На думку Є. Онуфрієва, в умовах художньо-педагогічного процесу така діяльність може бути активною тільки в тому випадку, якщо вона стає наслідком внутрішніх збуджень й потреб і якщо особистість прагне творчо реалізувати усі свої можливості.

Особливістю музично – педагогічної діяльності є її творча спрямованість, яка проявляється у сприйманні, створенні та педагогічній інтерпретації музичних творів. Вона також вбирає в себе виконавський аспект, адже процес втілення художньої ідеї у реальному звучанні потребує особистісної участі педагога-музиканта (В.Ражніков).

Отже, творчість охоплює всі без винятку сфери діяльності музиканта-педагога і є головною характеристикою педагогічної взаємодії у сфері музичного мистецтва. Визначаючи творчий характер музично-педагогічної діяльності як основну її характеристику, Л.Арчажникова вказує на творчу природу музичного мистецтва як джерело творчості учителя музики. «Художня діяльність займає в житті особливе місце, - зазначає дослідниця, - вона тісно пов'язана з творчістю. У роботі учителя музики художня творчість проявляється в умінні цікаво, захоплено проводити уроки музики та позакласні заняття, яскраво, образно виконувати музичні твори» [1, 18]. Дослідниця вказує на існування великої кількості різновидів творчості у роботі музиканта-педагога – це управління навчальним процесом, виконавська та дослідницька діяльність, діяльність з вивчення, розробки та застосування ефективних методів проведення уроку музики і формування всебічної особистості школяра, тощо.

Зазначимо, що діяльність музиканта-педагога неможливо обмежити жорсткими рамками вирішення професійно-педагогічних завдань, адже за односпайною думкою дослідників, вона має передусім творчий характер. Творчою природою музичного мистецтва та музично-педагогічної взаємодії визначається, на нашу думку, і творчий характер процесу набуття та реалізації фахового досвіду музиканта-педагога.

Таким чином, творча діяльність передбачає не лише афективно-когнітивну підготовленість студента але й вимагає від нього «вироблення власне творчого та естетичного як самоцінного» [5, 80], оскільки майбутній педагог-виконавець є не лише особою, що «внутрішньо переломлює» зовнішні музичні впливи, а й виступає носієм активної музичної дії, внутрішньою причиною існування її як процесу. Відповідно її можна розглядати як важливий компонент фахової підготовки педагога – музиканта.

Даний компонент спрямований на свідому художньо-творчу діяльність майбутнього вчителя музики, що передбачає оволодіння ним комплексом фахових компетенцій умінь, навичок самостійного рефлексивного мислення і контролем за реалізацією власного „Я” як неповторної індивідуальності з унікальними професійними якостями.

Сутнісними ознаками творчої діяльності майбутнього вчителя музики виступають: високий рівень внутрішньої мотивації, певний рівень професійного мислення та загальнокультурної компетентності, високий ступінь інтелектуально-творчої рефлексивної активності, цілепокладання, накопичення музично-естетичного тезаурусу (багажу музично-естетичних, педагогічно-виконавських, загальнокультурних знань), креативність, спонтанність творчого самовираження, спрямування на динамічний пошук оптимальних музично-педагогічних рішень.

У світлі викладених вище позицій, до специфічних особливостей діялісно-творчого компонента доцільно віднести: усвідомлення студентом особливостей мови музично-виконавського мистецтва, закономірностей її розгортання та розвитку; специфічних способів узагальнення музичної мови (створення загального інтерпретаторського плану музичного твору на основі індивідуально-особистісних відчуттів виконавця); використання художньої уяви спочатку при формуванні технічних навичок, а потім і спеціально-виконавських; суб'єктивно-творчої інтерпретації музичного твору.

Завдяки перцептивно-інтелектуальній виконавській інтерпретації (втіленню авторського задуму), формуванню сприймання, емоційного й інтелектуального пізнання творів музичного мистецтва майбутній учитель музики виступає автором художнього образу, спрямовуючи свою творчу діяльність на шкільну слухацьку аудиторію. У цьому зв'язку Г.Тарасов підкреслює, що динаміка взаємодії слухача і музики залежить від рівнів залучення суб'єктивної сфери індивіда до орбіти музичної діяльності.

Аналіз вищевикладеного дає змогу констатувати важливість діялісно-творчого компонента у структурі фахової підготовки майбутнього вчителя музики. Оскільки досвід професійної діяльності засвоюється на особистісному рівні й зумовлюється особистісно-неповторним характером, навчально-виховний процес має забезпечити можливість оволодіння кожним студентом досвідом творчої діяльності не копіюючи, а індивідуально

поєднуючи його основні складові (емпатію, креативність, артистизм, рефлексивність, творчу активність).

З огляду на визначене положення, діяльнісно-творчий компонент має забезпечити формування творчої особистості музиканта-педагога. Такий процес може відбуватися не тільки під час засвоєння знань та формування, а й певного комплексу особистісних якостей, що забезпечують творчий характер професійної діяльності фахівця.

Спираючись на важливі положення проаналізованих досліджень, вважаємо, що ефективність реалізації даного компонента можлива за умов активної художньо-творчої діяльності студента (інтерпретаційної, імпровізаційної), а також створення індивідуального творчого стилю музично-педагогічної діяльності. Формування визначених творчих якостей відбувається в продуктивних творчих діях, що виконуються суб'єктом на основі свідомо поставлених перед собою цілей і виробленої стратегії їх досягнення.

Виходячи з обраного нами акмеологічного підходу, а також спираючись на акмеологічну концепцію розвитку професіонала (Є. Богданов, А. Гусева, А. Деркач), ми розглядаємо вплив занять за усіма фаховими дисциплінами за такими складовими:

- підвищення активності особистості;
- робота над емоційними проявами;
- підвищення музичної культури студента (розширення його мистецького тезаурусу);
- залучення до професійного музичного виконавства;
- формування індивідуальних характеристик формування професійної нормативної діяльності і поведінки.

Результатом акмеологічного супроводу повинен стати процес акме-орієнтованого саморозвитку особистості, формування підсистем професіоналізму особистості, нормативності діяльності і поведінки, продуктивної Я-концепції, мотивації на саморозвиток і професійні досягнення, рефлексія, саморганізація, розкриття творчого потенціалу.

У висновках доцільно зазначити, що діяльнісно-творчий компонент з позиції акмеологічного підходу передбачає прагнення студента до активності та творчості у процесі музично-педагогічної роботи, створення індивідуального творчо-інтерпретаційного стилю діяльності, усвідомлення і використання певних засобів методичного інструментарію, розвитку умінь самостійно проектувати результат власних фахових дій.

Література

1. **Арчажникова Л. Г.** Профессия – учитель музыки: кн. для учителя /Л.Г. Арчажникова. – М.: Просвещение, 1984. – 111с.
2. **Олексюк О. М., Ткач М. М.** Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва: навч. посібник. /Ольга Миколаївна Олексюк, Ткач Марія Михайлівна. – К.: Знання України, 2004. – 264с.
3. **Падалка Г. М.** Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) /Галина Микитівна Падалка. – К.: Освіта Україна, 2008. – 274 с.
4. **Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии /Сергей Леонидович Рубинштейн. — СПб.: Питер Ком, 2002. — 720 с. – (Мастера психологии).
5. **Рудницька О. П.** Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. /Оксана Петрівна Рудницька. – К., 2002. – 270 с.
6. **Семиченко В. А.** Психологія педагогічної діяльності: навч. посіб. /Валентина Анатоліївна Семиченко. – К.: Вища шк., 2004. – 335 с.
7. **Теплов Б. М.** Избранные труды: в 2-х томах /Борис Михайлович Теплов. – М., 1985. – Том 2. – С. 33-89.